

er det markedsøkonomi, hvis der udvikles et pengeøkonomisk samfund (s. 110)?

For at tage det sidste først har markedsøkonomi og pengeøkonomi ikke nødvendigvis noget med hinanden at gøre. Markedsøkonomien kan udmærket finde sted i et pengeløst samfund, idet varerne da blot byttes direkte mod hinanden. De ækvivalente bytteenheder – pengene – vil naturligvis lette varebyttet, og pengeøkonomien vil derfor være et vigtigt indicium for en markedsøkonomi.

Varerne som bønderne havde købt, kan med stor sandsynlighed være erhvervet for et overskud i den årlige produktion. Men det er ikke ensbetydende med markedsintegration. Kun en produktion der væsentligst er baseret på salg til et varemarked og dermed til at indgå i en national eller international økonomi, kan karakteriseres som markedsintegreret.

Der kan føres lange diskussioner om dette, og meningerne vil være delte. Det ville dog være rart, hvis Poulsen havde lagt sine frem.

Med en holdning til markedsøkonomi som ovenstående ville konklusionen på undersøgelsen i »Land. By. Marked« få en lidt anden drejning. Med større vægt på de forskelle i oprørernes sociale baggrund, som Poulsen konstaterer. Han slår fast (s. 26 ff.), at oprørerne kom fra de øverste sociale lag på landet dvs. storbønder og lavadel. Trods denne konstatering er der i bogen kraftige tendenser til at betragte landbefolkningen under ét. Dette kommer for eksempel frem i forbindelse med behandlingen af nogle landgildebetalinger. (s. 111)

Her ser Poulsen marskegnenes betaling af landgilden med smør og en hyppig konvertering til pengeafgifter som udtryk for, at bønderne tjente store

penge ved produktion af animalske varer. Omvendt kunne det hævdes, at det var landgildemodtageren der bestemte formen for landgilden, og at han i perioder med høje priser på smør krævede landgilden betalt med denne naturallie og i perioder med vigende priser forlangte betaling i penge.

Med den sociale sammensætning af oprørerne og den skitserede holdning til markedsøkonomi i bagehovedet vil konklusionen blive, at det nærmere var de store bønder og lavadelen, som blev integreret i markedsøkonomien – ikke bondestanden eller landbefolkningen som helhed. Først i forlængelse af de store landboreformer i 1700-tallet, kommer markedsøkonomien i det følgende århundrede til at omfatte bønderne og det meste af samfundet.

Allan Frandsen

Tradition og historieskrivning. Kilderne til Nordens ældste historie. Redigeret af Kirsten Hastrup og Preben Meulengracht Sørensen. Acta Jutlandica LXIII: 2. Humanistisk serie 61. (Aarhus Universitetsforlag, 1987). 143 s.

I maj 1986 afholdtes ved Aarhus Universitet en konference med deltagelse af 150 forskere fra mange lande. Ifølge redaktørernes forord til den her trykte udgave af de afholdte forelæsninger var »formålet med konferencen at drøfte den begyndende nyvurdering af kilderne til nordisk vikingetid og middelalder og at sætte den kildekritiske historievidenskabs metoder og resultater i relation til de synsmåder, som blandt andet tekstvidenskaben og antropologien har etableret i de seneste år«.

En sådan formulering må stemme forventningerne højt hos en anmelder, der i et kvart sekel har tjent til brødet

ved at indføre ungdommen i kildekritikkens mysterier og i ledige stunder syslet med middelalderhistorien. Men sagt rent ud: Som metodedeбат forekommer disse indlæg lidt skuffende. Flertallet formulerer sig om konkrete emner, der hver for sig kan være interessante, men i metodisk henseende er det svært at få øje på det nye. De flestes bestræbelser synes at gå i retning af at lede efter en nøgle til at kunne beretningsudnytte sagalitteraturen trods alt.

En mere systematisk diskussion af mulighederne for levningsudnyttelse forekommer først og fremmest hos den engelske historiker Peter Sawyer og den danske retshistoriker Ole Fenger. Sawyer skriver om »The Bloodfeud in fact and fiction« og argumenterer for, at forskere i hele Europa har næret overdrevne forestillinger om omfanget af slægtsfejder i Europas yderområder. Det skyldes en uberettiget tillid til det samfundsbillede, der kan udledes af tekster som Njals saga. Men *Njala* kan ikke bruges som »evidence«. For »Njala is a work of fiction«. Det er en original konklusion ud fra en stillingtagen til de herskende anskuelsers belæg; men med al respekt for Sawyers berømte blik for nye læsemåder: i metodisk henseende er ideen vel næppe særlig nyskabende.

Mere sofistikeret er Ole Fengers forelæsning om »Kildeværdien af normative tekster«, der søger efter en metode til i landskabslovene at finde elementer, der kan begrunde antagelser om hverdagslivet i tiden før deres nedskrivelse, og mener, at der ligger muligheder i at udsondre de bestemmelser, der afviger fra den kirkeretslige indflydelse, vi på forhånd må forvente i 13. årh. I mine øjne illustrerer Fenger her et afgørende træk ved moderne kildekritisk argumentation, som overses i de to udgiveres fælles indledningsartikel: Nutidig kildekritik er i et og alt en funktion

af, hvad den skal bruges til. Kildeværdi er ikke en egenskab ved kilderne selv, men en vurdering fra en forskers side. Ja, der eksisterer ikke kilder i absolut forstand; det er forskerne, der i en given situation ud af eget hovede gør ting eller tekster til deres kilder.

Ej heller denne betragtning er nogen metodisk nyskabelse. Men netop fordi det er etableret historikerindsigt, forekommer Hastrup og Meulengracht, henholdsvis socialantropolog og tekstforsker, unødigt pessimistiske på andres vegne, når de finder at burde »bremse tendensen til at erstatte historien med en samling kendsgerninger«. Opbremsningsen fra en sådan kurs indledte historiefaget efter min bedømmelse for flere generationer siden. De endnu overlevende, der måtte have bevaret troen på de objektive kendsgerninger, er forlængst gået helt i stå. De mere vitale befinder sig på en anden kurs, hvor de vil kunne slå følge med Hastrup og Meulengracht i den erkendelse, at »sandheden er altid en sandhed for nogen, den findes ikke uafhængigt af menneskers fortolkning«.

Så måske burde man i stedet for om ikke-eksisterende absolutte kildeværdier indlede en samtale om, hvilke fortolkninger der er relevante. Herom er historikerne alt andet end enige. Men vi er nogle der lever i det håb, at vi på det punkt kan lære meget af antropologien.

Helge Paludan

Helge Clausen: *Katolsk mini leksikon*. (Katolsk Forlag, 1988). 256 s.

Moderne danskeres kendskab til Romerkirken og dens forestillingsverden er begrænset. Det forekommer derfor såre nyttigt, at en lærd bibliotekar, der ofte må besvare spørgsmål om katolske forhold, har systematiseret sin viden og